

In deze reactie geef ik een inhoudelijke beoordeling van het voorstel voor het Besluit bescherming wolf en goudjakhals. Mijn opmerkingen zijn bedoeld als opbouwende bijdrage aan een beleid dat recht doet aan zowel de belangen van boeren als die van natuur en samenleving. Beleidsmakers en/of de Staatssecretaris mogen voor een verdere toelichting altijd contact met mij opnemen.

Inleiding

Als betrokken burger met een agrarische opleiding en tegelijkertijd een grote interesse in de Nederlandse fauna, begrijp ik zowel de zorgen van boeren en (hobby)veehouders als het belang van toppredatoren zoals de wolf voor natuurlijk evenwicht. De emoties zoals onmacht en angst bij (hobby)veehouders zijn reëel en verdienen erkenning. Tegelijkertijd ben ik ervan overtuigd dat het niet de bedoeling kan zijn om, uit begrijpelijke frustratie, de wet- en regelgeving zo aan te passen dat de wolf in Nederland feitelijk vogelvrij wordt verklaard.

De wolf is inmiddels een blijvend onderdeel van onze natuur. Co-existentie tussen mens en wolf is niet alleen mogelijk, maar ook noodzakelijk voor het behoud van een veerkrachtig ecosysteem. Grote predatoren als de wolf dragen bij aan biodiversiteit en het natuurlijk evenwicht, ook al vraagt samenleven met deze dieren soms om aanpassingen en inspanningen. Ik geloof dat we als samenleving deze uitdaging aankunnen, mits de overheid haar verantwoordelijkheid neemt, het goede voorbeeld geeft en het debat over de wolf op feitelijke, verbindende wijze voert. Goed beleid is alleen mogelijk als álle betrokkenen – van boeren en veehouders tot natuurbeschermers en burgers – zich gehoord en serieus genomen voelen.

Ik zie het als mijn verantwoordelijkheid om opbouwend mee te denken en bij te dragen aan een beleid dat recht doet aan mens, dier en natuur.

Ontbreken van wetenschappelijke onderbouwing

In de AMvB wordt in paragraaf 3.1.1 en 3.2 verwezen naar het belang van wetenschappelijke kennis, het voorzorgsbeginsel en het arrest van het Hof van Justitie (2024). Ook wordt in de toelichting genoemd dat adviezen van de Kennisgroep Wolven en het Landelijk Deskundigenteam Wolf worden meegenomen. Echter, een expliciete eis voor wetenschappelijke onderbouwing van beleid of het verplicht raadplegen van onafhankelijke wetenschappers ontbreekt in zowel de wettekst als de toelichting bij artikel 8.74la Bkl. Hierdoor is niet geborgd dat besluiten over het doden of vangen van wolven daadwerkelijk gebaseerd zijn op de best beschikbare wetenschappelijke kennis en objectieve praktijkervaringen. Dit vergroot het risico op willekeur en ondermijnt de zorgvuldigheid van het besluitvormingsproces.

Ik verzoek u daarom om in artikel 8.74la Bkl de volgende bepaling op te nemen: ‘Aanvragen en besluiten met betrekking tot het doden of vangen van wolven worden uitsluitend genomen op basis van de best beschikbare wetenschappelijke kennis, waarbij aantoonbaar advies is ingewonnen bij onafhankelijke deskundigen, waaronder het Wolvenmeldpunt, de Kennisgroep Wolven en het Landelijk Deskundigenteam Wolf.

Definitie probleemwolf

In de huidige definitie van een probleemwolf of een probleemsituatie met een wolf ontbreekt de vereiste dat het om een aantoonbaar en individueel aanwijsbare wolf moet gaan. Het nieuwe artikel 8.74la, tweede lid Bkl, beschrijft wel situaties waarin van een probleemwolf wordt gesproken, maar specificeert niet dat het om een concreet individu moet gaan, zoals ook door de Kennisgroep Wolven is geadviseerd. Hierdoor ontstaat ruimte voor een brede interpretatie, zonder zekerheid dat maatregelen daadwerkelijk gericht zijn op het juiste dier. Dit leidt tot sneller overgegaan tot ingrijpende maatregelen zoals vangen of doden, wat onwenselijk is voor de bescherming van de soort.

Praktijkvoorbeelden laten zien dat het lastig is om individuele wolven te identificeren, zelfs voor deskundigen. Ook ontbreekt in het voorstel een verwijzing naar methoden om individuele wolven aan te wijzen, zoals DNA-onderzoek, of naar de interventierichtlijnen uit het Wolvenplan 2025. Om zorgvuldig en doelgericht beleid te waarborgen, wordt verzocht om in het voorgestelde artikel 8.74la, lid 2 Bkl, expliciet op te nemen dat het moet gaan om een aantoonbare individuele probleemwolf.

In het toe te voegen artikel 8.74la worden onder lid 2 enkele definities gegeven van ‘probleemsituaties’. Zo wordt gesteld dat hiervan sprake zou zijn als een wolf ten minste twee keer is waargenomen op 30 meter van bewoonde huizen in een periode van twee weken. Dit betreft echter geen probleemsituatie: als een wolf langs een woning loopt, behoort dat tot normaal gedrag. In een dichtbevolkt land als Nederland kan van een wolf niet worden verwacht dat hij bij zijn dagelijkse verplaatsingen altijd ruime afstand houdt van gebouwen of woningen. Met deze definitie loopt in feite elke wolf in Nederland ten onrechte grote kans om als ‘probleemwolf’ te worden aangemerkt.

Ook bij andere definities van een ‘probleemsituatie’ (zoals het tolereren dat mensen naderen tot minder dan 30 meter, mensen benaderen binnen 30 meter, een aangelijnde hond benaderen, of zich bevinden op minder dan 30 meter afstand van bewoonde huizen waar zich honden bevinden) geldt dat dit niet per definitie afwijkend of probleemgedrag is. Het hangt sterk af van de omstandigheden, zoals de natuurlijke nieuwsgierigheid van jonge wolven of het gedrag van mensen (bijvoorbeeld het bij zich hebben van voedsel). Bij het benaderen van een aangelijnde hond wordt niet vermeld hoe lang de lijn is, en bij bewoonde huizen met hond wordt niet vermeld waar de hond zich bevindt of of het een passerende

wolf betreft. Ook met deze definities loopt elke wolf in Nederland ten onrechte grote kans om als 'probleemwolf' te worden aangemerkt.

Ik verzoek u daarom om in artikel 8.74la, lid 2 Bkl, expliciet vast te leggen dat uitsluitend een individueel geïdentificeerde wolf, waarvan het probleemgedrag objectief is vastgesteld (bijvoorbeeld via DNA-onderzoek of camerabeelden en beoordeeld door een panel van onafhankelijke wolvendeskundigen), als 'probleemwolf' kan worden aangemerkt.

Als kanttekening merk ik op dat 'probleemwolf' geen wetenschappelijke term is en dat dieren in wet- en regelgeving nergens op deze wijze worden aangeduid. De term is ontstaan in de media en onder invloed van politieke belangen. Gezien het belang van een evenwichtig debat en de nieuwe wet en regelgeving over de wolf verdient het aanbeveling deze term te heroverwegen en waar mogelijk te herformuleren.

Verjagen en verstoren zonder vergunning

Het voorstel om de wolf en goudjakhals onder het beschermingsregime van artikel 11.54 Bal te plaatsen, brengt het risico met zich mee dat verstoring en verjaging van deze soorten zonder vergunning mogelijk wordt. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor hun staat van instandhouding. In het Wolvenplan 2025 worden verschillende vormen van verjaging genoemd, waarvan er nu nog enkele vergunningplichtig zijn. Door de voorgestelde wijziging vervalt deze verplichting, waardoor het voor iedereen mogelijk wordt om zonder duidelijke voorwaarden of deskundige begeleiding in te grijpen bij een 'probleemsituatie'. Dit vergroot de kans op ongeregistreerde en ongecontroleerde verstoringen, terwijl het onduidelijk is of deze handelingen goed worden gemonitord.

De toelichting bij het besluit gaat voorbij aan het feit dat verstoring of verjaging kan leiden tot schadelijke handelingen, bijvoorbeeld als wolven hun voortplantings- of rustplaatsen verlaten. Ook onder het nieuwe regime blijft voor dergelijke schadelijke handelingen een vergunning nodig, maar dit wordt in de toelichting onvoldoende benadrukt. Daarnaast kan het actief opzoeken van confrontaties met wolven leiden tot gevaarlijke situaties en juist meer probleemgedrag veroorzaken. De maatschappelijke onrust rondom de wolf is groot, en het verlagen van de beschermingsstatus kan ertoe leiden dat mensen vaker zelf ingrijpen, met alle risico's van dien voor zowel de soort als de samenleving. Het bevoegd gezag zal hierdoor minder zicht en grip hebben op de situatie.

Ik verzoek u daarom om in het Besluit bescherming wolf en goudjakhals expliciet op te nemen dat verjagen en verstoren van wolven en goudjakhalzen alleen is toegestaan met een vergunning en onder deskundige begeleiding, zodat de bescherming van deze soorten en het toezicht op de uitvoering gewaarborgd blijven.

Jacht op prooidieren wolf

In het nieuwe voorstel wordt nergens gesproken over het stoppen van de jacht op prooidieren van de wolf, ondanks dat De Tweede Kamer in april 2025 heeft ingestemd met een motie om de jacht op prooidieren van de wolf tijdelijk te stoppen in wolvengebieden. Het belangrijkste argument is dat een schaarste aan wild ervoor zorgt dat wolven vaker uitwijken naar schapen en ander vee. In bepaalde gebieden op de Veluwe is dit reeds al het geval, zo blijkt uit dit artikel van de NOS: [De wolf neemt deze mensen werk uit handen](#)

De belangrijkste onderbouwing om te stoppen met jacht op prooidieren van de wolf is:

- Door het voedselaanbod voor de wolf op peil te houden, wordt voorkomen dat wolven uitwijken naar vee zoals schapen.
- De wolf kan als natuurlijke beheerder van de wildstand optreden, waardoor menselijke jacht minder noodzakelijk is.
- Het ecosysteem wordt completer en natuurlijker als de wolf zijn rol als toppredator kan vervullen zonder concurrentie van menselijke jagers.
- Monitoring moet uitwijzen of deze aanpak daadwerkelijk leidt tot minder conflicten tussen mens en wolf.

Ik verzoek u daarom om in het Bal en Bkl expliciet op te nemen: 'In gebieden waar de wolf voorkomt, is de jacht op natuurlijke prooidieren van de wolf (zoals ree, edelhert en wild zwijn) niet toegestaan, zolang het streven naar een gunstige staat van instandhouding van de wolf dit vereist.

Preventie ontbreekt in het Besluit bescherming wolf en goudjakhals

Preventie wordt in de toelichting (paragraaf 2.2.1, onder a en c) wel genoemd als beleidsdoel, maar niet als harde voorwaarde of verplichting in de artikelen. In artikel 8.74la Bkl (beoordelingsregels) wordt niet geëist dat preventieve maatregelen zijn uitgeput voordat tot ingrijpen wordt overgegaan.

Bij 95 procent van de aanvallen van wolf op vee stonden de dieren niet of niet goed beveiligd, blijkt uit jaarcijfers van de wolvenrapportage van BIJ12. Dit onderstreept dat preventie als uitgangspunt zou moeten dienen, in plaats van afschot. Het ontbreken van aandacht voor preventieve maatregelen in het huidige besluit is dan ook onbegrijpelijk. Maak preventieve maatregelen toegankelijk. De bestaande subsidieregelingen voor wolfwerende maatregelen zijn nu versnipperd en ontoereikend. Nederland zou actiever gebruik moeten maken van Europese LIFE-subsidies, zodat niet alleen materialen, maar ook arbeid, training en begeleiding worden vergoed. Het is van belang dat subsidieregelingen eenvoudig, ruim en langdurig beschikbaar zijn, zodat preventie voor iedereen toegankelijk wordt. Er heerst sociale druk binnen de agrarische gemeenschap om geen wolfwerende

maatregelen te nemen. De overheid moet verbinden in plaats van polariseren door kennisdeling en samenwerking te stimuleren via voorlichting en lokale pilots.

De specifieke zorgplicht voor flora- en fauna-activiteiten (art. 11.27 Bal) vormt het algemene wettelijke kader voor het voorkomen van schade aan beschermde soorten. Om deze zorgplicht effectief te maken in de praktijk, is het noodzakelijk om preventieve maatregelen, zoals wolfwerende voorzieningen, expliciet als harde voorwaarde op te nemen in het Besluit bescherming wolf en goudjakhals.

Daarom verzoek ik u om in artikel 8.74la Bkl op te nemen: ‘Het nemen van preventieve, door de overheid goedgekeurde wolfwerende maatregelen is verplicht voor alle (hobby)veehouders in gebieden waar de wolf voorkomt, als voorwaarde voor het verkrijgen van schadevergoeding of ontheffing.’

Onduidelijkheid over deskundigheidseisen

In het nieuw voorgestelde artikel 8.74la, vierde lid van het Bkl, staat dat een omgevingsvergunning met betrekking tot de wolf uitsluitend kan worden verleend aan personen die door Gedeputeerde Staten (hierna te noemen GS) zijn aangewezen en beschikken over specifieke deskundigheid op het gebied van handelingen met wolven. Echter, het is niet nader uitgewerkt wanneer iemand over deze deskundigheid beschikt. Ook in het nieuwe artikel 8.74ra Bkl wordt verwezen naar een door GS aangewezen wolvendeskundige, maar ook hier ontbreekt een duidelijke omschrijving. In de Nota van Toelichting wordt aangegeven dat het aan GS is om te bepalen wie als deskundig wordt aangemerkt: “Er kan voor gekozen worden om een deskundige uit het Landelijk Deskundigenteam Wolf te raadplegen, maar dit is niet verplicht.”

Omdat het onderwerp veel publieke aandacht krijgt en er uiteenlopende meningen bestaan, is het van groot belang dat de beoordeling plaatsvindt door een onafhankelijke en deskundige partij. Om de transparantie en het vertrouwen in het proces te waarborgen, pleit ik ervoor om vast te leggen dat uitsluitend een deskundige van het Landelijk Deskundigenteam Wolf wordt aangewezen. Dit team is volgens paragraaf 2.2.1, onder f van de Nota van Toelichting juist voor dit doel in het leven geroepen.

Ik verzoek u daarom om in het voorgestelde artikel 8.74ra de formulering ‘een door gedeputeerde staten aangewezen wolvendeskundige’ te vervangen door ‘een wolvendeskundige van het Landelijk Deskundigenteam Wolf’.

In het Besluit bescherming wolf en goudjakhals wordt onafhankelijke monitoring niet genoemd

Monitoring wordt in de AMvB slechts zijdelings genoemd (paragraaf 2.2.1, onder g en l), maar nergens als wettelijke verplichting voor terreineigenaren of als voorwaarde in de

artikelen opgenomen. Dit resulteert in een significante lacune in de regelgeving als het gaat om het waarborgen van onafhankelijke gegevensverzameling.

Onafhankelijke monitoring in nationale parken en op particuliere landgoederen vallen onder het beheer van hun eigenaren en zijn momenteel niet verplicht om onafhankelijke wolvenmonitoring toe te staan. Hierdoor ontbreekt het aan voldoende inzicht in de aanwezigheid en bewegingen van wolven, evenals in incidenten binnen deze voor de soort cruciale gebieden. Het is onwenselijk dat particuliere eigenaren of beheerders eigen regels kunnen hanteren en onafhankelijke monitoring kunnen weigeren, omdat dit ruimte biedt voor subjectieve interpretatie en het risico op belangenverstrengeling vergroot.

Daarom verzoek ik u om in het Bkl en het Bal vast te leggen dat beheerders van nationale parken en landgoederen wettelijk verplicht zijn om onafhankelijke onderzoekers toegang te verlenen voor monitoring, bijvoorbeeld voor DNA-afname uit uitwerpselen, het plaatsen van cameravallen en bij een wolf-mens incident een onafhankelijk, hiervoor van tevoren aangewezen persoon, het DNA uit de bijtmond af te laten nemen en veilig te stellen. DNA onderzoek moet door een onafhankelijk laboratorium onderzocht worden en gedeeld met BIJ12 en Wageningen University & Research.

Ik verzoek u daarom om dit punt te koppelen aan de algemene bepalingen over uitvoering en toezicht (hoofdstuk I, paragraaf 6) en tevens expliciet in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) en het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) vast te leggen, zodat onafhankelijke monitoring wettelijk wordt geborgd.

Bezwaren tegen het afzonderlijk in werking laten treden van onderdelen van het voorgenomen besluit

In Artikel III wordt aangegeven dat de verschillende onderdelen van het besluit op verschillende tijdstippen in werking kunnen treden. Dit betekent dat de artikelen en onderdelen los van elkaar vastgesteld kunnen worden. Hierdoor kan onderdeel B van artikel II (nieuw artikel 8.74ra Bkl) op een ander moment in werking treden dan onderdeel A van artikel II (nieuw artikel 8.74la). Het nieuwe artikel 8.74ra Bkl regelt dat bij een omgevingsvergunning voor het doden of vangen van een wolf, eerst een wolvendeskundige moet worden geraadpleegd om vast te stellen of er daadwerkelijk sprake is van een probleemwolf of een situatie waarin een wolf gevangen moet worden. Als dit artikel echter niet gelijktijdig in werking treedt, is het niet verplicht om een wolvendeskundige te betrekken bij de uitvoering van een vergunning voor het doden of vangen van een wolf. Dit roept de vraag op wie dan bepaalt of er sprake is van een probleemwolf of een situatie die ingrijpen rechtvaardigt. Daarmee komt de waarborging van een onpartijdige en onafhankelijke besluitvorming onder druk te staan, wat de polarisatie alleen maar zal versterken in plaats van beperken.

Ik verzoek u daarom om in het voorgestelde Artikel III de passage te schrappen waarin staat dat voor de verschillende artikelen en onderdelen daarvan een verschillend tijdstip van inwerkingtreding kan worden vastgesteld.

Hybriden

De AMvB noemt hybriden niet expliciet.

Wanneer hybriden niet onder het verbod op het doden van wolven vallen, ontstaat het risico dat bij het doden van een dier eenvoudig wordt gesteld dat het om een hybride ging.

Hierdoor komt de bewijslast bij het Openbaar Ministerie te liggen om aan te tonen dat het dier een genetisch zuivere wolf was. Dit proces is tijdrovend, kostbaar en belemmert een effectieve handhaving van de bescherming van de wolf. Om deze reden adviseert de Europese Unie om hybriden dezelfde juridische bescherming te bieden als wolven. Hoewel dit in Nederland nog niet expliciet in de wet is vastgelegd, kan de overheid zichzelf een ontheffing verlenen om een wolf-hond hybride uit de populatie te verwijderen. Dit is eenvoudig te regelen en draagt bij aan de bescherming van de wolvenpopulatie.

Ik verzoek u daarom om in artikel 8.74la Bkl en bijlage IX Bal op te nemen: ‘Onder de beschermingsbepalingen vallen zowel genetisch zuivere wolven als wolf-hond hybriden, tenzij door onafhankelijk genetisch onderzoek onomstotelijk is vastgesteld dat het dier geen wolf of hybride betreft.

Onafhankelijkheid en privacy

De privacy en veiligheid van de soort moet worden gegarandeerd: gevoelige informatie, zoals de locaties van roedels en nesten, mag niet openbaar worden gemaakt. Dergelijke gegevens dienen uitsluitend te worden verzameld en beheerd door BIJ12 en het Wolvenmeldpunt, en strikt vertrouwelijk te blijven binnen deze organisaties.

Ik verzoek u daarom om in artikel 8.74ra Bkl expliciet vast te leggen dat gevoelige informatie over de wolf, zoals locaties van roedels en nesten, strikt vertrouwelijk wordt behandeld en uitsluitend wordt beheerd door BIJ12 en het Wolvenmeldpunt.

Slotwoord

Samenvattend constateer ik dat het huidige voorstel op belangrijke punten tekortschiet in wetenschappelijke onderbouwing en onvoldoende rekening houdt met de natuurlijke dynamiek van de wolvenpopulatie. Beleidsmaatregelen horen te zijn gebaseerd op de best beschikbare kennis en praktijkervaringen, zoals die beschikbaar zijn bij BIJ12, het Wolvenmeldpunt en uit internationale voorbeelden. Alleen zo kan beleid effectief, rechtvaardig en toekomstbestendig zijn.

Het aantal wolven in Nederland reguleert zichzelf grotendeels door territoriaal gedrag, natuurlijke sterfte en concurrentie binnen de soort. Deze mechanismen, die in het voorstel onvoldoende zijn meegewogen, onderstrepen dat structurele bescherming en preventie effectiever zijn dan het versoepelen van regelgeving of het toestaan van afschot.

Het vaststellen van een gunstige staat van instandhouding vraagt om een zorgvuldige, onafhankelijke beoordeling door meerdere deskundigen. Nederland heeft bovendien de mogelijkheid en verantwoordelijkheid om te kiezen voor een strikter beschermingsregime, in lijn met Europese richtlijnen.

Ik verzoek u daarom met klem het voorgestelde besluit te heroverwegen, de huidige beschermingsstatus van de wolf te behouden en te kiezen voor een beleid dat recht doet aan mens, dier en natuur. Alleen zo kunnen we samen werken aan een toekomst waarin co-existent mogelijk is en het maatschappelijk draagvlak voor natuurbeleid behouden blijft.

Aanvullende informatie en bronnen

Gevolgen afschieten wolven

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat het afschieten van wolven geen effectieve oplossing is voor het verminderen van aanvallen op vee. In Letland leidde intensieve jacht op wolven niet tot minder aanvallen; het aantal aanvallen bleef gelijk en het gemiddelde aantal gedode schapen per aanval steeg zelfs. De belangrijkste oorzaak van schade is het ontbreken van adequate beschermingsmaatregelen voor vee, niet het aantal wolven. Ook in Duitsland, waar de wolvenpopulatie groeit, daalt het aantal aanvallen juist dankzij betere preventieve maatregelen zoals wolfwerende hekken (met stroom) en kuddebewakingshonden. Internationale studies bevestigen dat preventie effectiever is dan jacht. Het idee dat afschot noodzakelijk is om veeschade te beperken, is dus wetenschappelijk weerlegd. Structurele bescherming van vee verdient daarom de prioriteit boven het doden van wolven.

Bronnen:

- [Sustainability, 2023](#)
- [Presseportal Duitsland](#)
- [Frontiers in Ecology and Evolution](#)

Voordelen van negatieve ervaringen wolf op stroomdraden

Als een wolvenpaar negatieve ervaringen opdoet met wolfwerende stroomdraden, zullen zij in de toekomst beschermde boerderijdieren vermijden. Dit vermijdingsgedrag geven zij door aan hun welpen zodra deze oud genoeg zijn om hun ouders te vergezellen, en de welpen

zullen dit op hun beurt weer aan hun eigen nakomelingen doorgeven. Zo wordt het vermijden van beschermde schapen een gewoonte binnen de familie. In gebieden waar een wolvenfamilie leeft en boerderijdieren goed beschermd zijn, zullen er nauwelijks conflicten met wolven zijn en zal er rust heersen. Worden het gedrag en de biologie van wolven echter genegeerd, blijven boerderijdieren onbeschermd en wordt afschot als oplossing gepresenteerd, dan zullen conflicten blijven voortduren: wolvenfamilies worden vernietigd, nieuwe wolven blijven verschijnen en onbeschermden dieren worden aangevallen, waardoor de problematiek in stand blijft.